

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту Закону України
“Про намір України не ставати учасницею деяких міжнародних договорів,
пов’язаних з Договором про звичайні збройні сили в Європі”

1. Мета

Висловити намір України не ставати учасницею деяких міжнародних договорів, пов’язаних з Договором про звичайні збройні сили в Європі, зокрема Угоди про принципи і порядок виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі, вчиненої в м. Ташкент 15 травня 1992 року, та Угоди з адаптації Договору про звичайні збройні сили в Європі, вчиненої в м. Стамбул 19 листопада 1999 року (далі – Договори).

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

19 листопада 1990 року держави – члени НАТО та держави – учасниці Варшавського договору підписали Договір про звичайні збройні сили в Європі (далі – ДЗЗСЄ) з метою побудови європейської системи безпеки, встановлення стабільного балансу звичайних збройних сил у Європі шляхом кількісного обмеження ключових категорій звичайної військової техніки.

Підписанню ДЗЗСЄ передувало підписання 3 листопада 1990 року в м. Будапешті Угоди про максимальні рівні для наявності звичайних озброєнь і техніки Народної Республіки Болгарії, Угорської Республіки, Республіки Польща, Румунії, Союзу Радянських Соціалістичних Республік та Чеської і Словацької Федеративної Республіки у зв’язку з Договором про звичайні збройні сили в Європі (далі – Будапештська Угода). Будапештською угодою встановлено максимальні рівні для наявності звичайних озброєнь і техніки у державах – учасниках Варшавського договору відповідно до положень ДЗЗСЄ.

Хоча Україна не ратифікувала Будапештську Угоду Угорщина, як депозитарій, вважає Україну договірною стороною з огляду на визнання Україною цього статусу в Угоді про принципи і порядок виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі (далі – Ташкентська угода).

У 1991 році постало питання щодо взяття на себе зобов’язань з виконання ДЗЗСЄ державами, які раніше входили до складу СРСР, а також визначення для них максимальних рівнів наявності звичайних озброєнь і техніки. Результатом цих домовленостей стало підписання 15 травня 1992 року Ташкентської угоди.

ДОКУМЕНТ СЕДО
Сертифікат 3F1FC22062171FDF04000000958101008B080600
Підписувач Хмара Євгеній Леонідович
Дійсний з 18.07.2026 0:00:00 по 17.07.2028 23:59:59

Міністерство оборони України

220/1/15/12958-26 від 05.09.2026 12:52

Україна ратифікувала зазначену Угоду (Постанова Верховної Ради України від 01.07.1992 № 2526-XII), однак вона не набрала чинності у зв'язку з неотриманням депозитарієм усіх ратифікаційних грамот. Водночас Україна виконувала положення цієї Угоди на добровільних засадах.

У зв'язку з припиненням існування Організації Варшавського договору, розпадом СРСР і виникненням нових незалежних держав на його території, а також з прагненням країн Центрально-Східної Європи приєднатися до НАТО і дотриманням окремими державами колишнього СРСР позаблокового статусу, виникла необхідність адаптувати ДЗЗСЄ до нових геополітичних умов.

Як результат, 19 листопада 1999 року в м. Стамбулі було підписано Угоду з адаптації Договору про звичайні збройні сили в Європі, яку згодом ратифіковано Законом України від 21.09.2000 № 1974-III. Однак, у зв'язку з тим, що депозитарій не отримав усіх ратифікаційних грамот, Угода не набрала чинності та не виконувалася Україною.

Беручи до уваги суттєві геополітичні зміни, що відбулися з моменту підписання Договорів, призупинення російською федерацією участі у ДЗЗСЄ, яке усунуло формальні перешкоди для подальшої мілітаризації та окупації нею територій іншої держави, а також широкомасштабне вторгнення російської федерації в Україну, ДЗЗСЄ та пов'язані з ним Договори фактично втратили свою первісну "стабілізуючу роль" у Європі та остаточно втратили актуальність у зв'язку з невідповідністю сучасним безпековим реаліям.

У 2023 року російська федерація остаточно вийшла з ДЗЗСЄ, що стало підставою для ухвалення державами – членами НАТО одноголосного рішення про зупинення їхньої участі у ДЗЗСЄ.

У зв'язку з наведеними обставинами та втратою чинності безпекових механізмів, закріплених Договором про звичайні збройні сили в Європі, Міністерством оборони України було підготовлено, погоджено та внесено на розгляд Президента України проєкт Закону України "Про зупинення дії Договору про звичайні збройні сили в Європі" для подальшого внесення на розгляд Верховної Ради України (лист від 20.01.2025 № 220/925).

Офісом Президента України розглянуто зазначений проєкт Закону України та висловлено пропозицію щодо доцільності зупинення дії Договору про звичайні збройні сили в Європі разом з іншими пов'язаними з ним міжнародними договорами України, а саме:

Угодою про принципи і порядок виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі, ратифікованою Постановою Верховної Ради України від 01.07.1992 № 2526-XII;

Угодою з адаптації Договору про звичайні збройні сили в Європі,

ратифікованою Законом України від 21.09.2000 № 1974-III;

Документом, погодженим Державами-учасниками Договору про звичайні збройні сили в Європі від 19 листопада 1990 року, затвердженим Указом Президента України від 14.05.1997 № 439/97.

За результатами спільного опрацювання Міністерства оборони України та Міністерства закордонних справ України, а також відповідно до висновку Міністерства юстиції України від 05.09.2025 № 127976/144400-26-25/442, було прийнято рішення про розробку проєкту Закону України “Про намір України не ставати учасницею окремих міжнародних договорів, пов’язаних із Договором про звичайні збройні сили в Європі”.

Дане рішення ґрунтується на положеннях статті 18 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, відповідно до якої держава зобов’язана утримуватися від дій, що позбавили б договір його об’єкта та мети, у період між підписанням договору або обміном документами, які становлять договір, та його ратифікацією, прийняттям або затвердженням, до моменту, коли держава чітко заявить про свій намір не ставати учасником цього договору.

Отже, у разі незавершення процедури набрання чинності міжнародним договором, як це передбачено статтею 18 Віденської конвенції, Україна має право висловити намір не ставати учасником такого договору.

Відповідно до листа Міністерства закордонних справ України від 20.09.2025 № 414/14-127-114314, МЗС Угорщини, як депозитарій Будапештської угоди, вербальною нотою від 23 травня 2025 року № ККМ/15286-2/2025/Adm поінформувало, що вважає Україну договірною стороною Будапештської угоди відповідно до положень Угоди про принципи і порядок виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі, підписаної 15 травня 1992 року в м. Ташкент (далі – Ташкентська угода).

Позиція депозитарію полягає в тому, що Будапештська угода поширюється на Україну як на правонаступницю СРСР, відповідно до абзацу 1 преамбули Протоколу про максимальні рівні для наявності звичайних озброєнь і техніки Азербайджанської Республіки, Республіки Вірменія, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Республіки Молдова, Російської Федерації, України та Республіки Грузія згідно з Договором про звичайні збройні сили в Європі до Ташкентської угоди.

З урахуванням викладеного, висловлення Україною наміру не ставати учасницею Ташкентської угоди позбавляє необхідності включати Будапештську угоду до тексту проєкту Закону.

Крім того, Міністерством оборони України розроблено проєкт Указу Президента України “Про зупинення дії Документу, погодженого Державами-

учасницями Договору про звичайні збройні сили в Європі від 19 листопада 1990 року”, яким передбачено кількісне обмеження розміщення звичайного озброєння на “флангах” держав-членів Варшавського договору (території Одеського та частини Ленінградського військових округів).

3. Основні положення проєкту акта

Проєкт акта передбачає:

1) висловлення Україною наміру не ставати учасником міжнародних договорів:

Угоди про принципи і порядок виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі, підписаної 15 травня 1992 року в м. Ташкент та ратифікованої Постановою Верховної Ради України від 1 липня 1992 року № 2526-XII (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 37, ст. 551);

Угоди з адаптації Договору про звичайні збройні сили в Європі, підписаної від імені України 19 листопада 1999 року в м. Стамбул та ратифікованої Законом України від 21 вересня 2000 року № 1974-III (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 45, ст. 382).

2) приведення нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом. Це, зокрема, стосуватиметься втрати чинності постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2001 №1663 “Про затвердження Положення про порядок виконання Україною зобов'язань за Угодою з адаптації Договору про звичайні збройні сили в Європі стосовно надання інформації про транзит звичайних озброєнь і техніки через район застосування або в його межах”.

4. Правові аспекти

У відповідній сфері суспільних відносин діють:

Конституція України;

Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року;

Закон України “Про міжнародні договори України”;

Договір про звичайні збройні сили в Європі.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проєкту акта не потребує виділення додаткового фінансування із державного чи місцевого бюджетів.

6. Позиція заінтересованих сторін

Проєкт акта не потребує проведення консультацій з громадськістю.

Проект акта не потребує проведення публічних консультацій відповідно до Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики”.

Проект акта не стосується сфери наукової та науково-технічної діяльності та на розгляд Наукового комітету Національної ради з питань розвитку науки і технологій не надсилався.

7. Оцінка відповідності

У проекті акта відсутні положення, що:

стосуються зобов'язань України у сфері європейської інтеграції;

стосуються прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод;

впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; створюють підстави для дискримінації.

Проект акта не потребує проведення громадської антикорупційної та громадської антидискримінаційної текспертизи.

8. Прогноз результатів

Прийняття акта дозволить Україні не ставати учасницею міжнародних договорів, що пройшли частково процедуру набрання чинності.

У результаті його прийняття:

договірно-правову базу України буде приведено у відповідність до сучасних безпекових реалій;

Україна буде звільнена від обмежень щодо порогових рівнів своїх Збройних Сил та основних видів звичайних озброєнь;

після припинення агресії російської федерації та відновлення територіальної цілісності держави Україна може відігравати активну роль у формуванні нового, ефективного режиму контролю над озброєннями в Європі.

ДЗЗСЄ, при цьому, може стати основою для створення такого режиму з урахуванням сучасних викликів і потреб у сфері європейської безпеки.

Реалізація проекту акта не матиме негативного впливу на ринкове середовище, забезпечення захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян і держави; розвиток регіонів, підвищення чи зниження спроможності територіальних громад; ринок праці, рівень зайнятості населення; громадське здоров'я, покращення чи погіршення стану здоров'я населення або його окремих груп; екологію та навколишнє природне середовище, обсяг природних ресурсів,

рівень забруднення атмосферного повітря, води, земель, зокрема забруднення утвореними відходами.

Міністр оборони України
_____ 2026 р.

Євгеній ХМАРА